

Tar ikke jobber slik du tror

Hovedproblemet med ny teknologi er neppe jobbene som forsvinner, men inntektsforskjellene som skapes.

Om ny teknologi kommer til å føre til økt arbeidsledighet, har vært et av de viktige debatttemene de siste uker og måneder. Det er mange dystre spådommer om arbeidsplassene som kommer til å forsvinne - opp til halvparten av alle jobber, ifølge noen analyser. Andre kommentatorer peker derimot på de nye jobbene som teknologien skaper og at slike pessimistiske spådommer alltid har slått feil tidligere.

Både pessimister og optimister har gode poenger. Men å sammenligne antall jobber som blir borte med antall nye jobber som teknologien skaper, blir likevel feil utgangspunkt for å studere virkningene på arbeidsledigheten.

Arbeidsledighet skyldes ikke manglende behov for menneskelig arbeidskraft. Selv i et samfunn der roboter står for det meste av vareproduksjonen, vil det være store behov og ønsker om menneskelig arbeidskraft innen helse, omsorg, underholdning og mange andre områder. Arbeidsledigheten skyldes begrensninger på finansiering og vanskeligheter ved organiseringen av arbeidsmarkedet, slik at behovene ikke materialiserer seg i faktisk sysselsetting.

Skal man studere virkningen på arbeidsledigheten, må man studere hvordan teknologiske endringer påvirker de forholdene som bestemmer arbeidsledigheten på lengre sikt. Jeg vil trekke frem tre forhold: omstillingstakten, virkningene på inntektsfordelingen og virkningene på samlet etterspørsel.

● **Omstillingstakten.** Bruk av ny teknologi fører til at jobber blir borte. Virkningen på arbeidsledigheten avhenger av i hvilken grad de arbeidstagerne som mister jobben kan kvalifisere seg til de ledige jobbene som finnes. Det avhenger blant annet av hvor raskt utviklingen går, som bestemmer hvor mange som mister jobben, og omstillingsevnen i arbeidsmarkedet.

● **Virkningen på inntektsfordelingen.** Selskaper som lykkes ved bruk av ny teknologi, kan oppnå

«Bruk av ny teknologi fører til at jobber blir borte. Virkningen på arbeidsledigheten avhenger av i hvilken grad de arbeidstagerne som mister jobben kan kvalifisere seg til de ledige jobbene som finnes», skriver Steinar Holden. Bildet er fra St. Olavs Hospital i Trondheim - helsevesenet er et av mange områder der ny teknologi kan føre til endrede arbeidsoppgaver. Foto: Gorm Kallestad, NTB Scanpix

Økonomi Steinar Holden

meget stor lønnsomhet. Raskere teknologisk utvikling kan dermed føre til at slike selskaper og deres eiere får en stadig større del av inntektene i økonomien. De høye inntektene gir selskapene og deres eiere makt og innflytelse i samfunnet, som blant annet brukes til å sikre gode rammebetingelser. I tillegg kan økt konsentrasjon av inntektene gi lavere samlet

etterspørsel, fordi de rikeste gjennomgående sparer en større del av sin inntekt enn det resten av befolkningen gjør (se under).

Samtidig må vi også regne med store forskjeller i produktivitet mellom de nye jobbene som kommer, noe som kan føre til økte lønnsforskjeller. Nye jobber som bruker eller utvikler ny teknologi kan være høyproduktive og godt betalte, men det blir også jobber som er kjennetegnet ved lav produktivitet og dårlig betaling. Økte lønnsforskjeller i ulike jobber gir økt sosial ulikhet, men trolig også økt arbeidsledighet. Hvis en betydelig andel av jobbene har for dårlig lønnssevne, er det et spørsmål om arbeidstagerne og samfunnet vil akseptere et tilsvarende lavt lønnsnivå.

● **Samlet etterspørsel.** Økte inntektsforskjeller kan som nevnt føre til lavere samlet etterspørsel fordi de rikeste sparer en større del av sin inntekt. Vanligvis vil sentralbanken kunne motvirke en slik nedgang i forbruket ved å senke styringsrenten, slik at forbruk og investering øker. Men nå er renten svært lav i de viktige valutane, og det er lite rom for

ytterligere reduksjon. Også fremover ser det ut som at rentene kommer til å forbli lave.

Trolig er nullgrensen for renten mindre absolutt enn vi har tenkt, slik at sentralbankene i teorien kan stimulere økonomien ved å senke renten betydelig under null. Men det kan også forsterke andre problemer.

De lave rentene gjør det billig å låne, og det blåser opp formues- og eiendomsprisene til svært høye nivåer. Lave renter gir også lav avkastning på å spare. Sentralbankene kvier seg derfor for å senke renten lavere enn null, og resultatet er en alvorlig begrensning på sentralbankens mulighet til å stimulere økonomien.

Tiltak for å bedre omstillingsevnen og øke tilgangen på nye jobber kan ikke forhindre betydelig arbeidsledighet hvis inntektsforskjellene øker og samlet etterspørsel blir for lav. Derfor må man se på hvordan inntektsforskjeller skapes på ulike områder i samfunnet. I mange tilfeller ville internasjonal samarbeid vært gunstig.

Et eksempel er beskatning av selskaper og de aller rikeste

Tiltak for å bedre omstillingsevnen og øke tilgangen på nye jobber kan ikke forhindre betydelig arbeidsledighet hvis inntektsforskjellene øker og samlet etterspørsel blir for lav

personene. Isolert sett er det ønskelig å opprettholde eller øke beskatningen og heller dempe skatten på lavinntektsgrupper. Skattekonkurranse mellom land gjør imidlertid dette vanskelig.

Et annet eksempel er intellektuelle eiendomsrettigheter, der overdreven beskyttelse på noen områder gir for sterk markedsrett som forhindrer nykommere og skaper skyhøye inntekter.

Steinar Holden, professor ved Økonomisk institutt, Universitetet i Oslo

Mer debatt på side 32-33 →

Forsterker ikke oljesmellen
Paal Bjørnstad

Må stille spørsmål
Truls Wickholm

Effektiv skatt på formue
Jarle Møen og Guttorm Schjelderup

Hva er det med Polar Pioneer?
Ann Johnsen og Erik Keiserud

Gjestekommentar
- økonomi

Roger Bjørnstad

Hilde C. Bjørnland

Øystein Dørum

Steinar Holden

Steinar Juel

Per Richard Johansen

Debattansvarlig: Vidar Ivarsen Telefon: 22 00 10 59 Sentralbord: 22 00 10 00 Epost: debatt@dn.no Telefaks: 22 00 11 10

Hovedinnlegg/kronikk: Maks 4500 tegn inklusive mellomrom Underinnlegg/replik: Maks 1500 tegn (ca. 250 ord) Legg ved portrettfoto.

Alt stoff som leveres til Dagens Næringsliv, må produseres i henhold til Vær varsom-plakaten. Dagens Næringsliv betinger seg retten til å lagre og utgi alt stoff i avisen i elektronisk form, også gjennom samarbeidspartnere. Redaksjonen forbeholder seg retten til å forkorte innsendte manuskripter. Debattinnlegg honoreres ikke.